

Grau de Filologia Catalana

Treball de Fi de Grau

Curs 2020-2021

**COMENTARI FILOLÒGIC I INTERPRETATIU DEL POEMA LVI
D'AUSIÀS MARCH**

NOM DE L'ESTUDIANT: Ramon Alcoberro Torres

NOM DEL TUTOR: Lola Badia Pàmies

Barcelona, 17 de juny del 2021

Resum

El poema LVI d'Ausiàs March és una lloança de l'amor pertanyent al cicle de Llir entre cards. Presenta una certa singularitat per la visió de l'amor que hi ofereix el poeta, menys turmentada del que és habitual: es mostra feliç d'haver accedit a un amor pur i correspost per la dama, si bé es continua mostrant cautelós i pessimista davant la possibilitat que la Fortuna deixi d'afavorir-lo. En aquest treball presentem una edició comentada del poema seguint el model de l'antologia *Per haver d'amor vida* de Francesc J. Gómez i Josep Pujol, amb l'objectiu de facilitar l'accés i la comprensió del text per un públic ampli.

Paraules clau: Ausiàs March, lloança, comentari interpretatiu, edició

Résumé

Le poème LVI d'Ausiàs March est une louange de l'amour appartenant au cycle de Llir entre cards. Il est singulier du fait de la vision de l'amour qu'y exprime le poète, moins tourmentée de ce qui est habituel chez lui : il se montre heureux d'avoir atteint un amour pur et correspondu par la dame, même s'il continue à se montrer prudent et pessimiste devant la possibilité d'être abandonné par la Fortune. Dans ce travail, nous présentons une édition avec commentaires du poème selon le modèle de l'anthologie *Per haver d'amor vida* de Francesc J. Gómez et Josep Pujol, qui vise à rendre le texte accessible et compréhensible pour le grand public.

Mots clé : Ausiàs March, louange, commentaire interprétatif, édition

Índex

1. Introducció.....	4
2. Metodologia.....	6
3. El poema LVI.....	8
3.1. Transmissió del text.....	8
3.1.1. Manuscrits i edicions antigues.....	8
3.1.2. Variants significatives.....	9
3.2. Edicions crítiques.....	11
3.3. Traduccions.....	12
3.4. Comentaris i estudis del poema.....	13
4. Criteris d'edició.....	15
5. Edició del poema.....	17
5.1. Davantal.....	17
5.2. Poema anotat.....	20
5.3. Versió en català actual.....	25
6. Conclusions.....	26
7. Bibliografia.....	27

1. INTRODUCCIÓ

El present treball consisteix en l'edició d'un poema d'Ausiàs March seguint els criteris de l'antologia *Per haver d'amor vida*, elaborada pels professors Francesc J. Gómez i Josep Pujol. Aquesta antologia fou publicada originalment l'any 2008 a la col·lecció Biblioteca Barcino de l'editorial homònima, que té com a propòsit «posar a l'abast del gran públic els clàssics de la literatura catalana antiga en edicions assequibles i manejables, destinades tant al públic general com als estudiants universitaris de de segon ensenyament.»¹ Per a aquest treball final de grau, doncs, hem fet nostres els objectius d'aquesta col·lecció i ens hem proposat de posar en pràctica els coneixements de llengua i literatura medievals i d'edició i anotació de textos adquirits en diverses assignatures del grau de Filologia catalana amb la intenció d'elaborar una edició que posi a l'abast d'un públic ampli un poema d'un dels autors més importants de la nostra literatura.

L'obra que hem triat d'editar és el poema LVI d'Ausiàs March, «Ma voluntat amant-vos se contenta». Aquest poema, que forma part del cicle dedicat a *Llir entre cards*, no es troba inclòs a l'antologia i en general ha rebut una escassa atenció per part dels estudiosos, si bé té interès per la seva especificitat quant a la concepció de l'amor que hi reflecteix el poeta.

El treball presenta, d'entrada, un apartat de metodologia en què es detalla el procés que s'ha seguit per a elaborar l'edició. Tot seguit, es dedica un apartat a diferents aspectes d'interès per a l'estudi del poema: la transmissió del text i les variants que presenten els diferents manuscrits i edicions impreses que l'inclouen, les edicions crítiques disponibles, les traduccions a altres llengües de què ha estat objecte i els comentaris que n'han fet els estudiosos que l'han abordat. A continuació s'ofereix una exposició detallada dels criteris que s'han seguit a l'hora d'editar al text, il·lustrada amb exemples concrets. Finalment, s'ofereix l'edició del text seguint el format de l'antologia de referència: s'obre amb un davantal que ajuda el lector a situar el poema en el context de l'obra de March i que inclou un comentari estrofa per estrofa del text, a més d'un apunt sobre l'estructura mètrica del

¹ Segons la presentació de la col·lecció al lloc web de l'editorial Barcino: <<https://www.editorialbarcino.cat/colleccio/biblioteca-barcino/>>

poema; i el segueix el text editat i acompanyat de notes que aclareixen el significat d'algunes expressions, ajuden a interpretar el poema i presenten apunts per conèixer-lo més a fons. Aquesta edició del poema es complementa amb una versió en català actual i en prosa. Tanquen el treball les conclusions i la bibliografia utilitzada.

2. METODOLOGIA

L'objectiu del nostre treball no és dur a terme un exercici de filologia de la còpia per elaborar una nova proposta d'edició crítica del poema LVI, sinó oferir-ne una edició divulgativa que faciliti l'accés al poema d'un públic no expert. Per aquest motiu, no ens detindrem a fer una col·lació dels manuscrits que han transmès el poema sinó que per establir el nostre text partirem de les edicions crítiques disponibles. Com fan els antòlegs de *Per haver d'amor vida*, prendrem com a punt de referència l'edició de Pere Bohigas (1952-1959), introduint-hi les modificacions o esmenes que considerem necessàries a partir de la consulta de les edicions i els aparats crítics d'Amadeu Pagès i Robert Archer, tenint present també els suggeriments d'altres edicions divulgatives, especialment la de Joan Ferraté.

Hem treballat amb els exemplars d'aquestes edicions que teníem a l'abast: pel que fa a la de Bohigas, la reedició en gran format del text publicada l'any 2005 a la col·lecció Els Nostres Clàssics i revisada per Amadeu-J. Soberanas i Noemí Espinàs; pel que fa a la de Pagès, una edició facsímil de l'original de 1914 publicada el 1995 pel Consell Valencià de Cultura, i pel que fa a la d'Archer, els dos volums originals publicats per Barcanova el 1997. A banda de tenir en compte les solucions que els tres editors han aplicat per editar el poema, també hem recorregut als aparats crítics per consultar les variants que presenten els diferents manuscrits i tenir-les en compte de cara a la fixació del text i la seva interpretació.

A més d'aquestes tres edicions crítiques i de l'edició de Ferraté, també hem tingut en compte el text disponible en línia del *Repertorio informatizzato dell'antica letteratura catalana* (RIALC).

A partir d'aquestes fonts hem elaborat la nostra proposta d'edició ortografiada del poema, seguint els criteris detallats a l'apartat 4 d'aquest treball. El següent pas ha estat redactar una versió en català actual del poema. Per elaborar-la hem recorregut a les eines lingüístiques de referència, especialment el Diccionari català-valencià-balear, i als comentaris i anàlisis disponibles del poema, per tal d'abordar els punts del poema en què

hi ha més d'una interpretació possible. En aquest sentit, també ha estat útil consultar les traduccions antigues i modernes disponibles del poema, que es comenten a l'apartat 3.3 d'aquest treball.

Una vegada completades l'edició i la versió en català modern del poema, n'hem redactat una paràfrasi estrofa per estrofa en què hi hem afegit, a més, tota la informació disponible i els temes claus que calia desenvolupar en el davantal i les notes de la nostra edició. A partir d'aquest exercici, hem completat l'edició del text seguint el format de l'antologia *Per haver d'amor vida*. El treball es completa amb dos aparats introductoris: al primer s'exposa la informació relativa al poema que no s'ha inclòs en l'edició, mentre que al segon s'exposen els criteris seguits a l'hora d'editar el text.

3. EL POEMA LVI

3.1. *Transmissió del text*

3.1.1. Manuscrits i edicions antigues

El primer editor filològic dels poemes d'Ausiàs March, Amédée Pagès, fou qui identificà els manuscrits i les edicions impreses amb les sigles que han respectat tots els editors posteriors. En la següent llista enumerem i oferim un la informació bàsica dels manuscrits que cal tenir en compte per editar el poema que ens ocupa:

- A: conservat a París, Bibliothèque National de France (ms. Esp. 225); copiat al darrer terç del segle XV, presumiblement a l'entorn del notari i poeta barceloní Antoni Vallmanya. Conté 66 poemes de March.
- B: conservat també a París, Bibliothèque National de France (ms. esp. 479); copiat per Pere de Vilasaló per encàrrec de Ferran Folch de Cardona; el copista el data el 9 de març de 1541. Conté 122 poemes de March. És probablement el manuscrit més singular, a causa del gran nombre de lliçons divergents, que han estat atribuïdes l'enginy i la voluntat correctora del copista.
- D: conservat a Madrid, Biblioteca Nacional de España (ms. 2985); copiat a mitjans del segle XVI. Conté 127 poemes de March, de manera que és la còpia més completa de l'obra de March.
- E: conservat a Madrid, Biblioteca Nacional de España (ms. 3695); copiat per Jeroni Figueres a València, i datat el primer de maig de 1546. És la còpia de base de l'edició *d* i de la traducció castellana de Jorge de Montemayor. Conté 126 poemes de March, de manera que és el segon manuscrit més complet, però hi introdueix esmenes amb una tendència arcaïtzant. Els manuscrit conté, també una biografia de l'autor i un glossari dels mots difícils d'entendre en «llemosí», fet que deixa entreveure el canvi lingüístic que s'havia produït entre la classe dirigent de la ciutat de València en el període de menys d'un segle que separa la còpia de la mort d'Ausiàs March.
- F: conservat a Salamanca, Biblioteca General Histórica de la Universidad de Salamanca (ms. 2244). Copiat a finals del segle XV o inicis del segle XVI per un

copista del domini del català occidental o bé per un copista castellà amb un coneixement sòlid de la variant occidental del català, atès que el manuscrit ha circulat sempre per terres castellanès. Tot i tractar-se d'un manuscrit humil, és que millor transmet l'obra de March, i ha estat el manuscrit de base per a les edicions crítiques de Pagès i de Bohigas.

- G: conservat a València, Biblioteca Històrica de la Universitat de València (ms. 210). Conté tres parts copiades per tres mans diferents. Entre totes tres parts conté 107 poemes de March. El poema LVI es troba a la primera part, G¹, datada a finals del segle XV.
- H: conservat a Saragossa, Biblioteca de la Universidad de Zaragoza (ms. 210). Copiat durant la segona meitat del segle XV, presumiblement a Barcelona, a l'entorn de la cort del príncep Carles de Viana. Conté 79 poemes de March, molts dels quals es troben incomplets, entre ells el poema que ens ocupa.
- K: conservat a Barcelona, Biblioteca de Catalunya (ms. 2025). És la segona versió que Pere de Vilasaló va copiar per a Ferran Folch de Cardona, sense les nombroses intervencions que havia introduït al manuscrit anterior. És datat a 23 d'abril del 1542 i conté 106 poemes de March.
- N: conservat a Nova York, Hispanic Society of America (ms. B 2281). Copiat a finals del segle XV. Conté 99 poemes de March.

Les edicions impreses antigues, per la seva banda, són:

- b: impresa a Barcelona el 1543. Conté 122 poemes de March.
- c: impresa a Barcelona el 1545. És una versió corregida de *b*, en un format més petit.
- d: impresa a Valladolid el 1555. Conté 144 poemes.
- e: impresa a Barcelona el 1540. Conté 144 poemes.

3.1.2. Variants significatives

Els manuscrits i edicions antigues que han transmès el poema LVI no presenten un gran nombre de variants significatives: més enllà de les variants ortogràfiques, i del fet que al

Les lliçons divergents de *E* es concentren a la primera cobla. Presentem a continuació els versos 2-8 aquesta cobla tal com es es troba al manuscrit en qüestió, transcrita a l'edició de Bohigas, al costat de la nostra edició a partir del manuscrit F:

y en lo finit infinitat lis mostrà
e donchs de mi vullats hauerne mostra
si pas les lleys qu'amor als seus presenta 4
car en amor no pusch
lay hon los mes aquest terme atroben
propietat de ver amor derroben
el camí llonch en puch volent estrènyer 9

havent desig de posseir la vostra;
e só content de tal com se demostra.

Lo freturós desig preg Déu no senta, 4
sí bé d'amor terme no pusc atényer
en aquell lloc on amadors coneixen:
llur gros desig complit, d'amor se lleixen,
E jo lladoncs me sent d'amor estrényer. 8

Vers 16: B qui seraquell qui parle d'altra gesta
 F tolrà favor a record d'altra gesta

Vers 17	B	lo meu delit no cap en grossa testa
	F	lo meu delit no cap en nulla testa
Vers 25	B	Ab gran delit en sens dolor alguna
	F	Tot simplement e sons dolor alguna
Vers 26	B	Visc en amor ab ma voluntat solta
	F	Visc en delit amb ma voluntat solta
Vers 35	B	e si della en bax me fa remetre
	F	e si del lloc aquell me fa remetre
Vers 38	B	en lo camí ma vida pendrà terme
	F	en est espai ma vida prendrà terme
Vers 39	B	lo meu estat deu vulle que conferme
	F	lo meu estat deu amb la mort lo conferme
Vers 43	B	lo meu es tant que nos pot fer aumenta
	F	sols és lo meu, que no vull que s'augmente
Vers 44	BK	mas del durar, als cels menaça guerra
	F	mas del durar, quan hi pens, dol m'aferra

3.2. Edicions crítiques

La primera edició crítica del poema fou duta a terme pel filòleg rossellonès Amédée Pagès, que edità en dos volums entre 1912 i 1914 *Les obres completes d'Auzias March*, publicades per l'Institut d'Estudis Catalans. Devem a Pagès l'ordenació dels testimonis antics de l'obra de March que continua vigent actualment. Pagès acompanya cada poema d'una breu paràfrasi i presenta en notes a veu de pàgina les lliçons divergents amb el testimoni de base. En el cas del poema LVI, Pagès en destaca la felicitat que genera al poeta poder gaudir d'un amor pur i la preocupació que li genera la presumible brevetat d'aquest.

L'edició de Pere Bohigas fou publicada en cinc volums entre 1952 i 1959 a la col·lecció *Els Nostres Clàssics*, i reeditada en un sol volum l'any 2005 en aquesta mateixa

col·lecció. Bohigas ofereix al final de cada poema un aparat de variants, una breu explicació del poema i notes sobre el sentit dels versos.

Finalment, l'edició de Robert Archer de l'*Obra completa* d'Ausiàs March (1997) està formada per dos volums. El primer presenta els textos editats amb l'ortografia regularitzada, encapçalats per una breu introducció i acompanyats de notes explicatives sobre el sentit dels versos. En el cas del poema LVI, Archer destaca la dificultat de comprensió que presenta el poema, i suggereix que March hauria emulat l'estil del trobar *clus*. Al segon volum, l'Apèndix, presenta una edició diplomàtica del testimoni de base de cada poema (en el cas de LVI, el manuscrit *F*) acompanyada d'un aparat de variants.

3.3. Traduccions

A l'hora d'interpretar el poema per tal d'editar-lo i oferir-ne una versió modernitzada és interessant de tenir en compte les traduccions que se'n han fet a altres llengües. Pel que fa a les versions antigues, hem tingut en compte la traducció castellana de Jorge de Montemayor i la llatina de Vicent Mariner. El recurs a les traduccions del text pot resultar útil davant de casos de polisèmia, com trobem, per exemple al vers 10:

veent penjar son estat prim en l'aire:

En el català del segle XV, l'adjectiu *prim, -a* pot tenir el significat de «primer», actualment en desús, o el significat actual de «poc gruixut». Consultant les traduccions, veurem que Mariner opta per l'ètim llatí de l'adjectiu, de manera que li atribueix el primer significat:

aere qui primum spectat abire statum²

Montemayor, per la seva banda, opta per la segona accepció de l'adjectiu, la mateixa que hem adoptat a la nostra versió, i que transmet amb la següent imatge:

pues d'un cabello vee colgar su estado

² Extret de CORONEL RAMOS (1997), p. 467.

D'altra banda, pel que fa a les traduccions modernes, ens ha estat útil de consultar la traducció italiana de Constanzo Di Girolamo (1998), acompanyada del text català editat pel mateix traductor. En el text fixat per Di Girolamo es basa també la traducció castellana en vers de José María Micó (2004). Finalment, hem tingut també en compte la traducció castellana en prosa de José María Micó i Marion Coderch (2017), basada en el text editat per Robert Archer.

3.4. *Comentaris i estudis sobre el poema*

La bibliografia específica sobre el poema LVI és molt escassa; més enllà de la informació que en contenen les edicions crítiques de l'obra de March, el que podem obtenir d'una recerca bibliogràfica sobre el poema són majoritàriament comentaris breu d'un o uns pocs versos. Així, Amédée Pagès, al seu *Commentaire des poésies d'Auzias March* es limita a donar una referència del sisè volum *Historia crítica de la literatura española* de José Amador de los Ríos, que estudia la influència de Petrarca en les poesies d'Ausiàs March (partint de la traducció de Jorge de Montemayor) i en detecta una al vers 17 del poema LVI.

Martí de Riquer es fixa en el vers 21 del poema en un article del 1936 publicat a la revista *Quaderns de poesia* que versa sobre el tema de la Fortuna en Ausiàs March. Riquer veu en aquest vers una identificació explícita de la Fortuna amb Déu, un extrem que Bohigas nega en una nota de la seva edició, en què recalca que March no identifica Déu amb la Fortuna sinó que la compara a una divinitat semblant a les paganes.

Al seu llibre sobre Ausiàs March, l'historiador de la literatura Manuel de Montoliu analitza les diferents facetes del poeta valencià i arriba a caracteritzar-lo com «el primer poeta romàntic d'Europa»³ pel seu desengany profund de la vida i pel seu somni d'un amor sense límit, que justifica citant la primera cobla del poema LVI.

³ MONTOLIU (1959): p. 83.

L'estudi més complet disponible sobre el poema LVI és un article de la professora de la Universitat de València Rosanna Cantavella (2005), sobre «La percepció de l'amor i el poema 56 d'Ausiàs March», en què posa l'accent les idees medievals sobre la fi de l'amor i els motius que poden provocar-la. Cantavella comença els seu article centrant-se en la idea, suggerida al vers 7 del poema, que l'assoliment del plaer carnal, la *foll'amors* dels trobadors, provoca la fi de l'amor pur. L'autora documenta dues variants d'aquesta idea en dos àmbits molt diferenciats: per una banda, la literatura mèdica, i per l'altra la literatura d'arrel trobadoresca. A partir d'aquí se centra en el poema de March, l'edita i n'ofereix una anàlisi, centrant-se especialment en la primera cobla.

El poema LVI és també un dels que el professor de la Universitat d'Alacant Josep Lluís Martos analitza al seu llibre *Cant, queixa i patiment. Estudi macroestructural de 55 poemes d'Ausiàs March* (2009). La lectura que Martos fa del poema divergeix considerablement de la dels seus editors i de la de Cantavella: interpreta els dos primer versos, *Ma voluntat amant-vos se contenta | Havent desig de posseir la vostra*, com una expressió de resignació del poeta enfront del refús de la dama.

Per últim, el volum segon de la *Història de la literatura catalana* (2014) tracta breument el poema LVI contextualitzant-lo dins el cicle de Llir entre cards i caracteritzant-lo com una lloança dedicada a l'amor.

4. CRITERIS D'EDICIÓ

Seguint el model de l'antologia *Per haver d'amor vida*, aquesta edició del poema LVI presenta una ortografia regularitzada segons la normativa actual del català. A l'hora de dur a terme aquesta regularització, tanmateix, hem procurat en tot moment no afectar, en primer lloc, la mètrica dels versos, i en segon lloc, les característiques morfològiques i fonètiques de la llengua literària d'Ausiàs March.

D'entrada, hem introduït canvis en la ortografia quan aquests canvis eren respectuosos amb la fonètica la llengua medieval. Així, per exemple, hem grafiat amb el dígraf *ll* les laterals palatals en posició inicial de mot, que al segle XV ja es realitzaven com a palatals malgrat que no es reflectís en la grafia. Així doncs, hem substituït *loc* per *lloc* (vers 6), *lur* per *llur* (vers 7), entre d'altres.

Davant dels casos en què la normativa ortogràfica entra en contradicció amb la forma fonètica que sembla reflectir el text, Gómez i Pujol aposten per la forma normativa sempre que aquesta permeti mantenir la pronúncia suggerida pel text. Això ens podria dur a ortografiar amb una *erra*, tal com prescriu la normativa, la forma de futur *pendrà* (vers 38), atès que es tracta d'una grafia etimològica que no es pronuncia en la llengua oral. Tanmateix, davant de la tendència de cada cop més parlants a pronunciar aquesta *erra* per influència de la llengua escrita, hem optat per mantenir la forma sense *erra*. També hem mantingut per motius fonètics la grafia original a les formes *regonega* (vers 36) i *tolrà* (16). Un cas a part és el de la preposició *ab*, que hem optat, com els curadors de l'antologia, per substituir per *amb*, atès que probablement al segle XV la forma *ab* era ja una simple convenció ortogràfica i la preposició tenia la pronúncia actual.

Pel que fa als verbs, hem respectat les formes conjugades arcaïques, com *volgra* (vers 33) i, en el cas de les formes de primera persona de present d'indicatiu, hem optat per representar-les, tal com és propi de la llengua literària de March, sense desinència, però adaptant-les a la normativa ortogràfica del balear, l'únic dialecte (juntament amb l'alguerès) que manté aquestes formes. Això significa que en el cas dels verbs amb una arrel terminada en oclusiva sonora, mantindrem la grafia sonora sense representar

ortogràficament l'ensordiment d'obstruents finals: per aquest motiu, grafiem *preg* en lloc de *prec* o *prech* com recullen totes les edicions anteriors del poema.

Quant als articles, hem optat per mantenir la forma plena *lo*, que el diccionari normatiu accepta només en els registres informals en català nord-occidental. També hem mantingut la forma plena del pronom *se*. Pel que fa a les aglutinacions, la nostra opció, seguint com sempre el criteri dels antòlegs de *Per haver d'amor vida*, és la de desaglutinar per tal d'acostar les formes a la normativa actual, sempre que això sigui possible sense desfigurar la mètrica. Així doncs, hem desaglutinat *no em defall* (vers 31) perquè l'operació no afectava el nombre de síl·labes del vers, mentre que ha estat impossible fer-ho a *no·l cal* perquè desenvolupar el pronom de datiu hauria implicat afegir-hi una síl·laba, de manera que hem optat per marcar l'aglutinació no normativa amb un punt volat.

Pel que fa a l'accentuació, hem accentuat el poema seguint la normativa actual, a excepció les *e*, que hem optat de grafiar sempre amb l'accent tancat per respectar la no distinció entre obertes i tancades en les rimes dels poemes de March. Fem servir, tal com recull el DCVB, accents diacrítics en la forma arcaica de primera persona de present d'indicatiu del verb ésser, *só* (vers 3) i el pronom antic *àls* (vers 29).

Finalment, quant a l'ús de majúscules, més enllà de l'ús derivat de la puntuació, hem majusculat *Amor* i *Fortuna* quan fan referència quan tenen un sentit al·legòric o de divinitat, i els hem deixat en minúscula quan se'n fa un ús comú.

5. EDICIÓ DEL POEMA

5.1. *Davantat*

LVI

MA VOLUNTAT AMANT-VOS SE CONTENTA

El poema LVI de March s'inclou dins del cicle de trenta-cinc poesies dedicades a Llir entre Cards, un senyal que ha estat identificat amb Teresa d'Híxar (CABRÉ i TORRÓ, 2012), una dama noble i vídua, d'un estatus social superior al d'Ausiàs March, i de qui sabem que intervingué en el conflicte pel cobrament del dot del seu matrimoni amb Isabel Martorell. Teresa apareix esmentada pel seu nom de pila al poema XXIII, una lloança de la dama en què se'n ressalta la inefable bellesa, reconeixible fins i tot per al *pec*, però que fa tornar *grosser* a qui vol descriure-la amb paraules, i el seny que en disposa la subtileza amb què governa el seus impulsos.

Si el poema XXIII és un elogi de la dama, el poema que ara ens ocupa, l'única altra lloança que trobem en el cicle de Llir entre cards, ho és de la plenitud de l'amor. En efecte, el poema LVI ens presenta un jo poètic satisfet per l'estat del seu amor amb què la Fortuna l'ha afavorit, fet que contrasta amb la visió turmentada i catastrofista amb què Ausiàs March s'enfronta habitualment al seu sentiment amorós. Aquí trobem un poeta feliç de viure una relació d'amor correspost i que percep com a pur, però que tanmateix no es treu del cap la possibilitat que la Fortuna disposi un canvi en la seva situació que el faci caure del lloc més alt possible de la felicitat a l'abisme més tenebrós, davant del qual la mort resultaria preferible. Així doncs, el poema va intercalant referències a la plenitud de l'amor amb al·lusions a la possibilitat que aquesta plenitud tingui una data final i l'angoixa davant d'aquest factor.

El poema s'inicia amb la plasmació d'un amor reeixit, correspost per la dama a la qual s'adreça i a qui el jo poètic es complau d'amar. Aquesta lectura, però no és unànime: també s'ha proposat la possibilitat que es tracti d'un amor no correspost, en què l'amador es contenta simplement amb el desig de posseir l'amada (MARTOS 1997: 175). Encara a la primera cobla, el poeta demana a Déu no sentir el desig de plaer carnal que el portaria

a experimentar un amor carnal o pecoral, que tindria data de caducitat un cop consumat en el coit, tot i revelar que ell, en arribar a aquest *terme d'amor* en el qual els amants grossers deixen d'estimar-se, no perd el seu amor, si no que aquest se li fa encara més present.

A la segona cobla, el poeta predica la conveniència que Amor sigui discret a l'hora de revelar-se, atès que el seu estat és poc ferm i pot variar irremeiablement. Tot i això, manté la felicitat davant del seu amor sòlid, que es manifesta en tots dos, amador i amada, i que és un exemple per a la resta d'amants que perduraran fins i tot després de la mort de la parella.

A la tercera cobla, el jo poètic insisteix en la felicitat per la posició privilegiada que li ha assignat la Fortuna. Una felicitat, però, que de nou es veu tacada per l'angoixa davant la possibilitat que un moviment de la roda de la fortuna posi fi a aquest amor exemplar. Per això, al poeta no li queda cap altra possibilitat que suplicar a la Fortuna que renunciï a fer el que li és propi, fer girar la roda, i permeti als enamorats de romandre en la posició privilegiada en què es troben.

A la quarta cobla torna la visió joiosa de la situació sentimental del poeta, que manifesta que en el passat ha tingut el cor enterbolit per un desig culpable i no correspost, però ara el té il·luminat pel sol i la lluna, que li permeten de veure un amor pur i íntegre, en què no hi ha cap taca. I d'aquesta cobla optimista passem a la cinquena i darrera, que reprèn l'argument pessimista sobre la possibilitat que la Fortuna el torni a desafavorir. Davant d'aquesta possibilitat, expressa contundentment el poeta, és preferible enfrontar-se a la mort.

Clou el poema la tornada amb l'endreça a Llir entre cards, a qui expressa la seva felicitat per l'estat actual de la relació amorosa, sempre amb la reserva que suposa la preocupació per un possible final.

El text ha rebut poca atenció per part dels estudiosos. Robert Archer (1997) el considera un exemple de trobar *clus*; una etiqueta que accepta Rosanna Cantavella, l'especialista que hi ha dedicat una anàlisi més àmplia, que en destaca la complexitat temàtica i formal.

Mètrica: cançó de cinc cobles de vuit versos decasíl·labs, creucruades i capcaudades, amb una tornada de quatre versos que reprèn una rima. Rimes femenines. Rimes derivatives en els vv. 18 *signe* : 19 *consigne* i 34 *metre* : 35 *remetre*.

5.2. Poema anotat

I Ma voluntat amant-vos se contenta,
havent desig de posseir la vostra;
e só content de tal com se demostra.
Lo freturós desig preg Déu no senta, 4
sí bé d'amor terme no pusc atényer
en aquell lloc on amadors coneixen:
llur gros desig complit, d'amor se lleixen,
e jo lladoncs me sent d'amor estrényer. 8

1-4. El jo poètic expressa el seu enamorament envers la dama i la seva satisfacció pel fet que es tracta d'un amor correspost, i demana a Déu que aquesta situació no canviï.

3. ‘i estic content de com (això) es mostra’ El subjecte el·líptic del verb pot fer referència a l’amor, o bé, com defensa Bohigas, a la voluntat de la dama.

4. *freturós*: ‘mancat’, ‘necessitat’. El poeta prega a Déu no sentir un amor mancat de correspondència per part de la dama.

5-8. ‘encara que no pugui assolir el límit de l’amor que els amants coneixen: una vegada satisfet el seu gran desig, es desentenén de l’amor, mentre que en mi l’amor s’intensifica.’ El poeta es desmarca dels amants grossers, que cerquen la satisfacció del seu desig carnal, pel que fa a la perdurabilitat del seu amor: a diferència d’aquests, el poeta no veu la consumació carnal de l’amor com un límit o terme. El *terme* d’amor és un motiu recurrent en la poesia d’Ausiàs March. En aquest cas fa referència al límit de l’amor que marca la seva fi, que en el cas d’un amor grosser se situaria en la consumació carnal.

6. Cantavella (2005) destaca el valor polisèmic del verb conèixer en aquest context: “en el coit, els amadors (1): coneixen , ‘esbrinen’, si la dona els correspon de veritat (ja que els ha permès arribar-hi); (2) mostren la correspondència amorosa o *coneixença*, l’un per l’altre; (3) es coneixen sexualment, en el sentit bíblic («Adam conegué Eva»))”.

7-8. Els amants grossers, un cop satisfet el seu desig carnal, arriben al límit de l'amor, mentre que el poeta veu el seu amor créixer encara més.

II A Amor no'l cal gemecs ne sospirs fényer,
veent penjar son estat prim en l'aire:
cantar no deu amb alegre becaire,
mas amb bemolls alegria constrényer. 12

Sol en nós dos Amor se manifesta
e, nós vivents, no li fallarà casa
e si del món és nostra vida rasa,
tolrà favor a record d'altra gesta. 16

III Lo meu delit no cap en nulla testa
ne pot muntar ma glòria en pus alt signe:
pus no em defall sinó que Déu consigne
que fermetat me sia en favor presta. 20

E si és ver que déu sia Fortuna,
suplic-lo molt repose son ofici:
l'alt derrocar me par terrible vici,
faent morir dos cors en vida una. 24

24

17-20. El poeta continua posant èmfasi en l'estat de màxima felicitat en què es troba gràcies a l'acompliment del seu amor, que li ha permès d'accedir a la major glòria imaginable, però hi ha una sola cosa que l'inquieta, i és, com ha expressat ja a la primera cobla, que aquest amor no sigui etern, de manera que l'únic favor de Déu que li falta és que Aquest disposi que el seu amor gaudeixi de fermesa.

17. *en nulla testa*: en la ment de ningú, literalment ‘en cap cap’

21. L'al·legoria de Fortuna com un ésser acompanyat d'una roda que fa girar de manera indefugible fins a alterar els destins dels homes. Riquer (1936) relaciona aquesta identificació explícita de la Fortuna amb un déu amb aquest passatge d'Antoni Canals, pertanyent al pròleg del *Raonament fet entre Scipiò e Aníbal*:

22-24. El jo poètic demana a la Fortuna que renunciï a fer girar la roda i deixi els dos enamorats en l'estat de de satisfacció amorosa en què es troben, atès que fer-los caure seria d'una màxima crueltat, en la mesura que suposaria la desgràcia simultània de dos cors.

iv	Tot simplement e sens dolor alguna, visc en delit amb ma voluntat solta, que lo cor fosc qui la tenia envolta, clar posseesc, fent-me llum sol e lluna.	28
	E no hi veig àls que pura amor entrega si transportant en la persona amada. Res no em defall a vida contentada: la mà de Déu a mi res no em denega.	32

25-28. El jo poètic expressa de nou la seva felicitat per la situació amb què Déu l'ha afavorit: viu sense dolor, en delit, gaudint senzillament del seu amor reeixit, amb la voluntat lliure i el cor lliure de turments: si abans vivia amb el cor fosc, enterbolit pel dubte, ara té el cor il·luminat pel sol i la lluna, sabedor que el seu amor per la dama és correspost.

29. *E no hi veig àls que pura amor entrega*: 'I no hi veig [al meu cor] altra cosa que pur amor íntegre'. March es refereix al seu amor com amor pur, és a dir, amor no carnal, la forma més noble d'amor segons l'ideal sexòfob de l'època. Com han destacat els editors del text, Pagès (1914), Bohigas (1952) i Archer (1997), March fa un elogi del seu amor espiritual, que ha sabut superar la carnalitat. CANTAVELLA (2005), per la seva banda, assenyala que aquesta afirmació entra en contradicció amb la revelació de la consumació carnal de l'amor que trobem a la primera cobla, i que ens revela l'amor de March com un amor que combina cos i esperit, fet que li permetria no extingir-se un cop consumat, com és propi dels amants grossers. Cantavella destaca que aquesta descripció de l'amor del jo poètic com un amor pur es presenta com una percepció des del punt de vista del poeta (*no hi veig àls que [...]*) i resol que la identificació que estableix el poeta del seu amor com un amor pur es podria justificar per aquesta definició que en fa Andreu el Capellà al seu tractat *De Amore* (traducció d'Amadeu Pagès, 1930):

car aquesta amor aytal tostemps troba creiximent, e com mes s'amen mes desigen amar.

30. *si transportant*: 'transportant-se'

31-32. El poeta reitera la seva felicitat per la situació en què es troba, amb un amor envers la dama que ha definit com a pur i que és correspost, de manera que no pot aspirar a rebre res més per part de Déu que el manteniment de l'estat present.

- v Volgra ser orb, faent Fortuna cega,
perdent lo pas on tan alt m'ha fet metre;
e si del lloc aquell me fa remetre,
en aquest temps la mort me regonega. 36
- Ans que els costats senten la dura terra,
en est espai ma vida pendrà terme;
lo meu estat amb la mort lo conferme:
perdent aquell, de la mort me plau guerra. 40
- vi Llir entre cards, en l'espai de la terra
no hi ha delit que dure ne contente:
sols és lo meu, que no vull que s'augmente,
mas del durar, quan hi pens, dol m'aferra. 44

33-34. Tanta és la felicitat del poeta que acceptaria perdre la vista si així aconseguís que la Fortuna també ho fos i s'evités que fes girar la roda i perdés la posició privilegiada en què es troba.

35-40. El poeta planteja de nou la possibilitat terrible d'haver de perdre l'estat d'amor espiritual en què es troba i aposta per renunciar a la vida abans que caure en mans de l'infortuni. Prefereix enfrontar-se a la mort que un canvi en la seva fortuna.

41-44. El jo poètic reitera la seva preocupació pel fet que no existeix a la terra cap "delit" que pugui durar indefinidament; l'únic cas que coneix d'amor inalterable a través del temps és el seu, que no podria ser més gran, però tot i així el poeta viu immers en el dolor que li crea la consciència de saber que el seu amor, per més excepcional que sigui, no pot durar per sempre.

5.3. *Versió en català actual*

LVI

Ma voluntat s'accontenta amant-vos amb el desig de posseir la vostra; i estic content de com això es mostra. Prego a Déu que (jo) no senti el desig carnal, encara que no pugui assolir el límit de l'amor que els amants coneixen: una vegada satisfet el plaer carnal, es desentenén de l'amor, mentre que en mi l'amor s'intensifica.

A Amor no li cal fingir gemecs ni sospirs, si el seu estat penja feblement en l'aire; no ha de cantar amb l'alegre becaire, sinó contenir l'alegria amb bemolls. Amor sols es manifesta en nosaltres dos, i mentre visquem no li faltarà casa; i si la nostra vida és escombrada del món, la nostra història d'amor eclipsarà les altres.

El meu delit no cap en el cap de ningú, i la meva glòria no pot ascendir a un lloc més alt, atès que tan sols em falta que Déu disposi que la fermesa m'afavoreixi. I sí és cert que Fortuna és un déu, li suplico que posi en suspens el seu ofici: fer caure aquell que es troba a dalt em sembla un vici terrible, perquè fa morir dos cors que comparteixen una sola vida.

Senzillament i sense cap mena de dolor, visc en delit amb la meva voluntat alliberada, perquè el cor fosc que l'envoltava ara el tinc clar, a la llum del sol i de la lluna; i no veig altra cosa que pur amor complet, transportat en la persona estimada. No em falta res per a una vida feliç: la mà de Déu a mi no em nega res.

Voldria ser ser cec, si així pogués fer que Fortuna també ho fos i perdés el pas, de manera que no em pogués retirar de l'alt lloc on m'ha situat; però si em fa perdre aquesta posició, que la mort em rebi al mateix temps. Abans que el meu cos senti la terra dura, en aquest instant la meva vida prendrà fi, de manera que la mort confirmarà el meu estat: si he de perdre aquest estat, em plaurà enfrontar-me a la mort.

Lliri entre cards, en l'espai de la terra no hi ha delit que duri ni accontenti sempre, tan sols hi ha el meu, que no vull que creixi més, però quan penso que pot no durar sempre em pren el dolor.

6. CONCLUSIONS

A partir d'un llarg procés de lectura i comparació de les diferents edicions crítiques de l'obra de March, de les traduccions antigues i recents del poema, i del que n'han comentat diversos estudiosos de la literatura medieval, hem arribat a confeir una edició del poema LVI seguint el model de l'antologia *Per haver d'amor vida*, amb un davantal que permet al lector de fer-se una idea del tema i l'estil del poema i en presenta una anàlisi estrofa per estrofa, i un text regularitzat ortogràficament acompanyat de notes que ajuden a entendre el significat dels mots arcaics i a copsar el significat de les expressions més opaques, a més d'aprofundir en els motius que hi apareixen.

El poema LVI de March tracta dues temàtiques recurrents en la poesia de March: l'anhel d'un amor pur i correspost per la dama i la preocupació davant les males jugades que pot provocar la sempre imprevisible Fortuna. Ens mostra un poeta satisfet del seu assoliment amorós, si bé sempre disposat a posar-se la vena abans de la ferida i a lamentar-se per la inevitable brevetat d'aquest delitós estat. Es tracta d'un poema, com hem pogut veure al llarg del treball, que no ha merescut gaire atenció per part dels estudiosos de l'obra de March. Un factor que hi podria haver contribuït és, tal com assenyala Archer (1997), la dificultat per accedir-hi. Això dona encara més sentit a l'exercici que hem dut a terme en aquest treball.

7. BIBLIOGRAFIA

- ALEMANY, R. (dir.) (2008): *Diccionari del lèxic de les poesies d'Ausiàs March*. Paiporta: Denes.
- ALBERNI, A., BADIA, L., PINTO, R. (ed.) (2020): *El pensament d'Ausiàs March*. Barcelona: Reial Acadèmia de Bones Lletres.
- BADIA, L. (dir.) (2014): *Història de la literatura catalana. Volum II: Literatura medieval (II): Segles XIV-XV*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, Barcino, Ajuntament de Barcelona.
- CABRÉ, L., ORTÍN, M.: *Lectura de la poesia d'Ausiàs March*. Dins: BADIA, L. (dir.) (2014): *Història de la literatura catalana. Volum II: Literatura medieval (II)*. Pàgines 371-387.
- CABRÉ, L., TORRÓ, J. (2012): «Dona Teresa d'Híxar o Llir entre cards: para la cronologia de la obra de Ausías March». *Bulletin of Hispanic Studies*, 89 (1), 91-102.
- CANTAVELLA, R. (2005): «La percepció de l'amor i el poema 56 d'Ausiàs March». Dins *Actes del X Congrés internacional de l'Associació Hispànica de Literatura Medieval*. Alacant: Institut Universitari de Filologia Valenciana.
- CORONEL RAMOS, M.A. (ed.) (1997): *L'Ausiàs March llatí de l'humanista Vicent Mariner*. València: Edicions Alfons el Magnànim. Institució Valenciana d'Estudis i Investigació.
- MARCH, A. (1995): *Les obres d'Auzias March*. Edició crítica per Amadeu Pagès. Volum I. Edició Facsímil. València: Generalitat Valenciana. Consell Valencià de Cultura.
- (1997): *Obra completa*. Edició de Robert Archer. Barcelona: Barcanova
- (1998): *Pagine del Canzonere*. A cura de Costanzo Di Girolamo. Milà: Luni Editrice.
- (1997): *Obra completa. Apèndix*. Edició de Robert Archer. Barcelona: Barcanova.
- (2004): *Páginas del cancionero*. Introducció, edició i notes de Costanzo Di Girolamo. Traducció de José María Micó. València: Pre-textos.
- (2005): *Poesies*. A cura de Pere Bohigas. Edició revisada per Amadeu-J. Soberanas i Noemí Espinàs. Pròleg de Lola Badia. Barcelona: Barcino. Els Nostres Clàssics, Col·lecció B.

--- (2009): *Per haver d'amor vida*. Antologia comentada per Francesc J. Gómez i Josep Pujol. Barcelona: Barcino

--- (2017): *Dictats. Obra completa*. Edició de Robert Archer. Traduccions de Marion Coderch i José María Micó. Madrid: Cátedra.

MARTOS, J.L. (2009): *Cant, queixa i patiment: estudi macroestructural de 55 poemes d'Ausiàs March*. Alacant: Universitat d'Alacant. Departament de Filologia Catalana. "Biblioteca de Filologia Catalana", 4.

MONTOLIU, M., (1959): *Ausiàs March*. Barcelona: Alpha.

MÜLLER, I. (2014): *Wissen im Umbruch. Zur Inszenierung von Wissendiskursen in der Dichtung Ausiàs Marchs*. Heidelberg: Universitätsverlag Winter.

RIQUER, M. (1936): «El tema de Fortuna en Ausiàs March». Dins *Quaderns de poesia*. N. 6, Barcelona, gener de 1936. Pàg. 22-27.

Amb aquest escrit declaro que sóc l'autor/autora original d'aquest treball i que no he emprat per a la seva elaboració cap altra font, incloses fonts d'Internet i altres mitjans electrònics, a part de les indicades. En el treball he assenyalat com a tals totes les citacions, literals o de contingut, que procedeixen d'altres obres. Tinc coneixement que d'altra manera, i segons el que s'indica a l'article 18, del capítol 5 de les Normes reguladores de l'avaluació i de la qualificació dels aprenentatges de la UB, l'avaluació comporta la qualificació de "Suspens".

Barcelona, a 17 de juny del 2021

Signatura:

